

Masterthesis

De relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de
moeder

Spelen het geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders hierin een rol?

Inge (I.E.) Dammers, BSc.

S0911321

i.e.dammers@umail.leidenuniv.nl

Child and Family Studies

Universiteit Leiden

Juli 2014

Eerste lezer: Mw. M. Beckerman, MSc.

Tweede lezer: Mw. Prof.dr. L.R.A. Alink

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
1.0 Inleiding	4
1.1 Disciplineringsstrategie	6
1.1.1 Het risico van een negatieve disciplineringsstrategie op kindermishandeling	7
1.1.2 Intergenerationele overdracht	7
1.2 Chaos in het huishouden	8
1.3 Geslacht van het kind	9
1.4 Relatiekwaliteit van de ouders	10
1.5 Belang van het onderzoek	11
1.6 Onderzoeksvraag en hypothesen	12
2.0 Methode	13
2.1 Procedure	13
2.2 Onderzoeksgroep	14
2.3 Meetinstrumenten	14
2.4 Analyses	16
3.0 Resultaten	17
3.1 Data-inspectie	17
3.2 Chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder	18
3.3 Geslacht van het kind als moderator	18
3.4 Relatiekwaliteit van de ouders als moderator	19
4.0 Conclusie en discussie	20
4.1 Chaos in het huishouden en disciplineren	21
4.2 Moderatie geslacht	22
4.3 Moderatie relatiekwaliteit	23
4.4 Beperkingen en aanbevelingen	23
4.5 Implicaties	24
Literatuurlijst	26

Samenvatting

In 2010 werd het aantal kinderen dat te maken zou hebben gehad met een vorm van mishandeling, geschat op 118.836. Dit is een zorgwekkende constatering, met name vanwege de ernstige gevolgen van kindermishandeling. Bepaalde risicofactoren kunnen de kans op kindermishandeling vergroten, waaronder een negatieve disciplineringsstrategie. Eén van de factoren die van invloed kan zijn op de disciplineringsstrategie is chaos in het huishouden. Via stress die voort kan komen uit chaos in het huishouden is er mogelijk sprake van meer negatieve disciplineringsstrategie. In de huidige studie wordt onderzocht wat de relatie is tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder. Daarnaast wordt onderzocht of geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders een rol spelen binnen deze relatie. Aan het onderzoek namen 56 moeders deel met kinderen tussen de 23 en 72 maanden oud ($M = 44.05$, $SD = 13.16$). Aan de hand van de verschillende vragenlijsten werden de variabelen gemeten. Uit analyses bleek dat meer chaos in het huishouden samenhangt met een overreactieve disciplineringsstrategie. Verder bleek dat geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders (volgens de moeder) geen modererende rol spelen binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de (overreactieve) disciplineringsstrategie van de moeder. Dit onderzoek biedt meer kennis over factoren die gerelateerd zijn aan de disciplineringsstrategie van de moeder. Omdat de disciplineringsstrategie een risicofactor is voor kindermishandeling, is deze kennis zeer relevant. Toekomstige preventie- en interventieprogramma's zouden hun focus meer kunnen verleggen naar chaos in het huishouden en/of de stress die gepaard gaat met chaos in het huishouden. Op die manier kan het risico op kindermishandeling mogelijk verder afnemen. Meer onderzoek is nodig naar achterliggende factoren en de effectiviteit van chaos- en/of stressgerichte preventie- en interventieprogramma's.

1.0 Inleiding

In de Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010) werd een schatting gedaan van 118.836 kinderen die in 2010 te maken zouden hebben gehad met een vorm van mishandeling (Alink et al., 2012). In 2005 werd dit aantal geschat op 107.200 (Van IJzendoorn et al., 2007). Deze cijfers laten zien dat het aantal kinderen, dat te maken heeft gehad met een vorm van kindermishandeling, niet is afgenomen in Nederland. Dit is een zorgwekkende constatering. Zo hebben kinderen met een ervaring van mishandeling een verhoogd risico op psychische en lichamelijke klachten (Hagele, 2005). Kindermishandeling kan verschillende vormen aannemen. Er kan onder andere gesproken worden over seksueel misbruik, fysieke en emotionele mishandeling en fysieke en emotionele verwaarlozing (Alink et al., 2012). Het risico op kindermishandeling kan vergroot worden door verschillende factoren (Brown, Cohen, Johnson & Salzinger, 1998). Deze factoren kunnen gekarakteriseerd worden als kindkenmerken, gezinskenmerken of ouderkenmerken. Zo blijkt dat kinderen die problemen hadden bij de geboorte, kinderen die vroeg gescheiden zijn van de moeder en kinderen met probleemgedrag, een groter risico hebben op kindermishandeling (Ma, Chen, Xiao, Wang & Zang, 2011; Schumacher, Smith Slep & Heyman, 2001; Brown et al., 1998). Daarnaast zijn onder andere armoede in het gezin, grote gezinnen (met drie of meer kinderen), gezinnen van allochtone afkomst, gezinnen met laag opleidingsniveau of werkloosheid van de ouders, gezinnen met alleenstaande ouders en gezinnen waar de ouders een slechte relatiekwaliteit hebben, gezinskenmerken die het risico op kindermishandeling vergroten (Alink et al., 2012; Brown et al., 1998). Ouderkenmerken die samenhangen met een verhoogd risico op kindermishandeling zijn onder andere lage betrokkenheid en het gebruik maken van negatieve disciplineringsstrategieën, zoals overreactiviteit en vijandig ouderschap (hardhandige disciplineringsstrategieën) (Ma et al., 2011; Brown et al., 1998; Chilamkurti & Milner, 1993; Allessandri, 1992).

Een veel onderzochte risicofactor met betrekking tot kindermishandeling is één van de bovengenoemde ouderkenmerken, de disciplineringsstrategie van de ouder. De meeste studies richten zich hierbij op fysieke mishandeling. Zo bleek uit het onderzoek van Rodriguez (2010) dat er een relatie is tussen disciplineringsacties van ouders en een verhoogd risico op fysieke mishandeling. Dit is één van de redenen waarom het belangrijk is de disciplineringsstrategie van ouders en de mechanismen achter deze disciplineringsstrategie te onderzoeken. Voor de ontwikkeling van preventieprogramma's, gericht op het voorkomen

van kindermishandeling, is kennis over de disciplineringsstrategie van ouders met de daarbij behorende mechanismen onmisbaar. Deze mechanismen kunnen onderverdeeld worden in de eerder genoemde ouder-, gezins- of kindkenmerken. Een voorbeeld van een gezinskenmerk is chaos in het huishouden. Chaos in het huishouden is een kenmerk waar mogelijk steeds meer huishoudens ervaring mee hebben. Zo bleek uit onderzoek van het Centraal Bureau voor de Statistiek dat in 2009 bij 57% van de paren beide partners werken (CBS, 2011). In gezinnen waarin beide ouders een lange werkdag achter de rug hebben en waar men bij thuiskomst direct zorg moet dragen voor het huishouden en de kinderen, is het niet onwaarschijnlijk dat chaos in het huishouden een rol speelt. Verder is er ook sprake van een toename in werkloosheid in Nederland (CBS, 2014). Matheny Jr., Wachs, Ludwig en Phillips (1995) vonden in hun onderzoek een relatie tussen een lage sociaal economische status (SES) en meer chaos in het huishouden. Als gevolg van beide ontwikkelingen zouden gezinnen tegenwoordig meer chaos in het huishouden kunnen ervaren. Uit eerder onderzoek is gebleken dat er een relatie is tussen het ouderkenmerk 'minder ouderlijke warmte' en het gezinskenmerk 'chaos in het huishouden' (Deater-Deckard et al., 2009). Mogelijk wordt ook de disciplineringsstrategie van de ouder beïnvloed door chaos in het huishouden.

Een ander kenmerk dat mogelijk een rol speelt binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de ouder, is het kindkenmerk 'geslacht van het kind'. Eerdere onderzoeken hebben de directe relatie tussen geslacht van het kind en de disciplineringsstrategie onderzocht (b.v. Dwairy, 2004; McKee et al., 2007). Uit deze onderzoeken kwam echter geen eenduidig antwoord. Zo bleek uit enkele onderzoeken dat meisjes harder gedisciplineerd werden (b.v. Dwairy, 2004), terwijl uit andere onderzoeken bleek dat jongens harder gedisciplineerd werden (b.v. McKee et al., 2007). Directe relaties tussen 'chaos in het huishouden' en 'geslacht van het kind' zijn niet eerder onderzocht. Wel is het aannemelijk dat een ouder meer chaos in het huishouden ervaart als het kind een jongen is. Jongens laten meer externaliserend probleemgedrag zien dan meisjes (b.v. Eisenberg et al., 2001). Dit gedrag richt zich meer op de omgeving, wat voor de ouder kan resulteren in het ervaren van meer chaos in het huishouden. Naast deze directe relaties is het bovenal interessant het moderende effect van geslacht te onderzoeken binnen de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de ouder. Wellicht wordt het effect van chaos in het huishouden op de disciplineringsstrategie versterkt wanneer het kind een jongen is. Als dit het geval is zou er binnen preventie- en interventieprogramma's mogelijk meer aandacht moeten komen voor gezinnen met jongens.

Om de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie zo volledig mogelijk te benaderen, is het van belang om naast bovengenoemd kindkenmerk als mechanisme ook onderzoek te doen naar andere kenmerken die van invloed kunnen zijn op deze relatie. Eén van de kenmerken die mogelijk een rol speelt binnen deze relatie is het gezinskenmerk 'relatiekwaliteit van de ouders'. Eerdere onderzoeken bevestigden al de directe relatie tussen de relatiekwaliteit van de ouders en de disciplineringsstrategie (b.v. Chang, Lansford, Schwartz & Farver, 2004). Zo kwam uit het onderzoek van Mann en MacKenzie (1996) naar voren dat er een relatie is tussen huwelijksconflicten en een lakse en inconsequente disciplineringsstrategie. Daarbij lijkt het waarschijnlijk dat stress die de ervaring van een lage relatiekwaliteit oplevert, terug te zien is in meer chaos in het huishouden. Zo is uit eerder onderzoek gebleken dat er een relatie is tussen meer stress en meer chaos in het huishouden (Fuller, Edwards, Vorakitphokatorn & Sermsri, 1993). Ook voor dit gezinskenmerk is het waardevol te onderzoeken of er sprake is van een modererend effect binnen de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie. Mogelijk versterkt een lage relatiekwaliteit de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de ouder en speelt een hoge relatiekwaliteit juist een bufferende rol binnen deze relatie. Ook met kennis over dit mogelijke mechanisme kunnen preventie- en interventieprogramma's eventueel bijgesteld worden. Zo is er wellicht meer aandacht nodig voor de relatie van de ouders.

1.1 Disciplineringsstrategie

Eén van de ouderkenmerken die samenhangt met een verhoogd risico op fysieke kindermishandeling, is het hanteren van een negatieve disciplineringsstrategie (Chilamkurti en Milner, 1993). Disciplineren is een manier van opvoeden die gebruikt wordt om een kind terecht te wijzen als het zich misdraagt (Arnold, O'Leary, Wolff & Acker, 1993). Deze terechtwijzing kan op twee manieren plaatsvinden, via verbale disciplineringsstrategie of fysieke disciplineringsstrategie (McKee et al., 2007). Verbale disciplineringsstrategie is het mondeling terechtwijzen van het kind. In een uiterst geval kan verbale disciplineringsstrategie zich manifesteren in schreeuwen tegen het kind of bedreigingen uiten naar het kind. Fysieke disciplineringsstrategie uit zich bijvoorbeeld in het stevig beetpakken van het kind, of in een uiterst geval in slaan van het kind (McKee et al., 2007). Arnold et al. (1993) ontwikkelden de *Parenting Scale* om onderscheid te maken tussen effectieve en negatieve disciplineringsstrategieën. Een disciplineringsstrategie is onder andere effectief als men, in een situatie waarin een kind zich misdraagt, niet laks is en niet te heftig

reageert op acties van het kind (Arnold et al., 1993). Een negatieve disciplineringsstrategie uit zich in gedragingen die tegenovergesteld zijn aan de gedragingen van een effectieve disciplineringsstrategie. Voorbeelden hiervan zijn onder andere slaan, schreeuwen of negeren als reactie op misdrijving van het kind.

1.1.1 Het risico van een negatieve disciplineringsstrategie op kindermishandeling

Zoals genoemd kan een disciplineringsstrategie effectief of negatief zijn. Het risico van een negatieve disciplineringsstrategie op kindermishandeling is onder andere te verklaren vanuit de *coercion theory* van Patterson. In deze theorie wordt besproken hoe ouders en kinderen in een *coercive cycle* terecht kunnen komen als gevolg van misdrijving van het kind en een negatieve disciplineringsstrategie van de ouder (Shaw, Owens, Giovannelli & Winslow, 2001). Een voorbeeld van zo een interactie is dat het kind zich misdraagt, de ouder het kind via een negatieve disciplineringsstrategie terechtwijst (zoals een krachtige verbale of fysieke reactie), het kind meer negatief gedrag toont en de ouder vervolgens toegeeft. Het negatieve gedrag van het kind wordt op deze manier beloond en de ouder faalt in consequent disciplineren (Stringer & La Greca, 1985). Wanneer dit soort interacties zich geregeld herhalen binnen een gezin, zullen het negatieve gedrag van het kind en het hanteren van een negatieve disciplineringsstrategie door de ouder steeds meer toenemen. Dit vormt een risico voor mishandeling van het kind (Brunk, Henggeler & Whelan, 1987).

1.1.2 Intergenerationele overdracht

Naast het risico op het terechtkomen in een *coercive cycle* is er mogelijk ook sprake van het risico op intergenerationele overdracht met betrekking tot het hanteren van een negatieve disciplineringsstrategie. Bailey, Hill, Oesterle & Hawkins (2009) spraken over intergenerationele overdracht met betrekking tot hardhandig disciplineren. Hardhandig disciplineren wordt door Bailey et al. (2009) gedefinieerd als het slaan van het kind, schreeuwen tegen het kind of bedreigingen uiten richting het kind als reactie op misdrijving van het kind. Dit komt overeen met de eerder genoemde definitie van Arnold et al. (1993) van een negatieve disciplineringsstrategie. In het onderzoek van Bailey et al. (2009) werd aangetoond dat er een samenhang is tussen hardhandig disciplineren van de eerste en de tweede generatie, ook werd er een klein effect gevonden van continuïteit in hardhandig disciplineren tussen de eerste en de derde generatie. Uit onderzoek van Steinmetz (1977, 1987, zoals beschreven in Simons, Whitbeck, Conger & Chvi-In, 1991) bleek dat het zelf

regelmatig op harde manieren gestraft zijn vroeger, één van de aspecten is die ten grondslag ligt aan het mishandelen van eigen kinderen (Steinmetz, 1977, 1987, zoals beschreven in Simons, Whitbeck, Conger & Chyi-In, 1991). Deze intergenerationele overdracht wordt mogelijk veroorzaakt door *modeling*, gebaseerd op de ‘sociaal leren theorie’ van Bandura (1971). Met deze theorie en het begrip *modeling*, toont Bandura (1971) aan dat kinderen onder andere leren door observatie. Daarbij kunnen kinderen negatieve disciplineringsstrategieën, zoals hardhandig disciplineren, zien als één van de vele manieren om een kind op te voeden (Simons et al., 1991). Wanneer er in gezinssituaties waar gebruik gemaakt wordt van een negatieve disciplineringsstrategie niet wordt ingegrepen, is de kans groot dat de negatieve disciplineringsstrategie over de generaties heen gehanteerd blijft.

1.2 Chaos in het huishouden

Een negatieve ouderlijke discipline is volgens onderzoek van Dumas et al. (2005) gerelateerd aan het gezinskenmerk ‘chaos in het huishouden’. Chaos in het huishouden kan verschillend worden waargenomen door leden van het huishouden. Zo kan de vader het huishouden als niet chaotisch ervaren, terwijl de moeder dit wel zo ervaart. Een mogelijke oorzaak hiervan is dat het begrip chaos op verschillende manieren geïnterpreteerd kan worden. In de literatuur worden onder andere de volgende voorbeelden van chaos in het huishouden genoemd: het steeds kwijt zijn van dingen, niet kunnen spreken zonder dat men onderbroken wordt en het huis niet als een plaats zien om tot rust te komen (Matheny Jr. et al., 1995).

Uit verschillende onderzoeken is gebleken dat de ervaring van chaos in het huishouden gerelateerd is aan minder ouderlijke warmte, meer negativiteit van ouders en minder responsiviteit (Deater-Deckard et al., 2009; Valiente, Lemery-Chalfant & Reiser, 2007; Coldwell, Pike & Dunn, 2006; Corapci & Wachs, 2002). Een mogelijk mechanisme dat hierbij een rol speelt, is de stress die gepaard gaat met deze chaos (Fuller et al., 1993). Hoe meer stress ouders ervaren, hoe meer zij negatief autoritair ouderschap laten zien (Deater-Deckard & Scarr, 1996). Baumrind (1978) omschrijft autoritaire ouders als ouders die extreem betrokken zijn of juist verwaarlozend. Autoritaire ouders geven bijvoorbeeld geen verbale uitleg wanneer zij hun kind corrigeren en hanteren hardhandige bestraffende maatregelen om de eigen overtuiging kracht bij te zetten. De kenmerken van een autoritaire ouder komen overeen met de kenmerken van ouders die een negatieve disciplineringsstrategie

hanteren (Arnold et al., 1993). Stress zou het mechanisme kunnen zijn dat de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en een negatieve disciplineringsstrategie verklaart.

Naast het onderzoek van Dumas et al. (2005) zijn er, voor zover bekend, verder geen onderzoeken verricht naar de relatie tussen chaos in het huishouden en de effectiviteit van de disciplineringsstrategie. Daarnaast is het onderzoek van Dumas et al. (2005) gericht op kinderen tussen de vier en zeven jaar en is het onduidelijk hoe deze relatie standhoudt binnen andere leeftijdscategorieën. Om deze redenen is verder onderzoek naar de relatie tussen chaos in het huishouden en de effectiviteit van de disciplineringsstrategie van belang. Daarnaast komt het, zoals eerder genoemd, in de huishoudens van tegenwoordig steeds vaker voor dat beide ouders werken of dat er juist sprake is van werkloosheid. Het is aannemelijk dat deze situaties meer chaos in het huishouden met zich mee kunnen brengen. Zo is het waarschijnlijk dat in gezinnen waarin beide ouders werken er bij thuiskomst veel zaken (b.v. boodschappen doen, samen eten) in korte tijd afgerond moeten worden en dat alle gezinsleden de ervaringen van de dag willen delen. Een dergelijke situatie kan chaos in het huishouden vergroten. Verder blijkt uit het onderzoek van Matheny Jr. et al. (1995) dat er een relatie is tussen lage SES en meer chaos in het huishouden. Beide situaties (een gezin met tweeverdieners en werkloosheid binnen het gezin) komen steeds vaker voor in Nederland (CBS, 2011; CBS, 2014). Ook vanwege deze ontwikkeling is het niet onbelangrijk de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie nader te onderzoeken.

1.3 Geslacht van het kind

Zoals uit bovenstaande blijkt, is chaos in het huishouden mogelijk van invloed op de disciplineringsstrategie. Een ander aspect dat mogelijk een rol speelt binnen deze relatie, is het kindkenmerk 'geslacht'. Er zijn geen onderzoeken naar de invloed van geslacht op de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie. Toch is het niet onwaarschijnlijk dat geslacht invloed heeft op deze relatie. Wat betreft geslacht en de directe relatie met disciplineren geven onderzoeken geen uitsluitsel. Uit onderzoek van Fossum, Mørch, Handegård & Drugli (2007) en uit het onderzoek van Dwairy (2004) komt naar voren dat meisjes harder gedisciplineerd worden dan jongens. Andere onderzoeken laten tegenovergestelde resultaten zien, namelijk een hardere disciplineringsstrategie van jongens (McKee et al., 2007; Pinderhughes, Dodge, Zelli, Bates & Pettit, 2000; Smith & Brooks-Gunn, 1997; Bezirgianian & Cohen, 1992; Lytton & Romney, 1991; Simons et al., 1991). Uit het onderzoek van Kochanska (1995) kwam naar voren dat er geen verschil in geslacht is wat disciplineren

betreft. Daar er zoveel onduidelijkheid bestaat over eventuele verschillen in disciplineren van jongens en meisjes, is het van belang dit aspect mee te nemen in verder onderzoek.

Hoewel er verschillende onderzoeken zijn naar de directe relatie tussen geslacht en disciplineringsstrategie, wordt er in onderzoeken naar chaos in het huishouden niet gesproken over geslachtsverschillen. Echter lijkt het wel waarschijnlijk dat er verschil is in hoe de moeder omgaat met chaos in het huishouden, wanneer het kind een jongen of een meisje is. Zo blijkt uit verschillende onderzoeken dat jongens vaker externaliserend (probleem)gedrag vertonen dan meisjes (Eisenberg et al., 2001; Mesman, Bongers & Koot, 2001; Crijnen, Achenbach & Verhulst, 1997; Stanger & Lewis, 1993). Externaliserend gedrag is gedrag dat zich naar buiten toe, op de omgeving richt (Eisenberg et al., 2001). Voor een moeder die chaos in het huishouden ervaart, kan externaliserend gedrag van haar kind het moeilijker maken met deze chaos om te gaan. Omdat jongens meer externaliserend gedrag vertonen, is het interessant om te onderzoeken of de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en een negatieve disciplineringsstrategie versterkt wordt door het geslacht van het kind. Wanneer chaos in het huishouden gerelateerd is aan een negatieve disciplineringsstrategie en deze relatie sterker wordt wanneer het kind een jongen is, betekent dit dat de kans op negatief disciplineren groter wordt naarmate de moeder meer chaos in het huishouden ervaart en haar kind een jongen is.

1.4 Relatiekwaliteit van de ouders

Een tweede aspect dat mogelijk van invloed is op de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie is het gezinskenmerk 'relatiekwaliteit'. Net als bij geslacht zijn er geen onderzoeken naar de invloed van relatiekwaliteit op de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie. Toch is het waarschijnlijk dat relatiekwaliteit van invloed is op deze relatie. Uit onderzoek van Chang et al. (2004) naar ouders en kinderen in Hong Kong, bleek dat er een relatie is tussen slechte huwelijkskwaliteit en hardhandig ouderschap. Hardhandig ouderschap is te vergelijken met het eerder genoemde hardhandig disciplineren en uit zich onder andere in schreeuwen of het doen van fysieke dreigingen (Chang, Schwartz, Dodge & McBride-Chang, 2003). Ook bleek dat conflicten in het huwelijk effect hebben op de disciplineringsstrategie van de moeder. Zo zorgen huwelijksconflicten voor een lakse en inconsequente disciplineringsstrategie door de moeder (Mann & MacKenzie, 1996). Simons, Whitbeck, Conger en Melby (1990) toonden aan dat tevredenheid over het huwelijk positief gerelateerd is aan constructief ouderschap. Constructief ouderschap wordt in dit geval gedefinieerd als het bieden van warmte en duidelijke communicatie. Arnold

et al. (1993) toonden in hun studie aan dat er een associatie is tussen onenigheid in het huwelijk en hoge niveaus van negatieve disciplineren. Uit het onderzoek van Cox, Owen, Lewis en Henderson (1989) bleek dat moeders warmer en sensitiever richting hun kinderen zijn als ze een goede partnerrelatie hebben met wederzijds vertrouwen.

Uit bovenstaande onderzoeken komt duidelijk het verband tussen de relatiekwaliteit van de ouders en het disciplineren door de ouders naar voren. Met deze kennis is het interessant te onderzoeken in hoeverre relatiekwaliteit van invloed is op de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie. Ondanks dat er geen onderzoeken zijn die het bevestigen, lijkt het wel waarschijnlijk dat een lage relatiekwaliteit van de ouders de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie versterkt. Wanneer een moeder haar huishouden als chaotisch ervaart en zij daarnaast veel stress ervaart van een lage relatiekwaliteit, is het mogelijk dat de kans op het hanteren van een negatieve disciplineringsstrategie groter is, dan wanneer de relatiekwaliteit niet laag is. Daarnaast kan een hoge relatiekwaliteit mogelijk juist als buffer werken wanneer een moeder haar huishouden als chaotisch ervaart. Zoals genoemd is 'stress' een mogelijk mechanisme binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en een negatieve disciplineringsstrategie. Waite (1995) geeft in haar artikel aan dat sociale steun van een echtgenoot individuen kan helpen om te gaan met stressvolle situaties. Een hoge relatiekwaliteit zou dus de stress, die een moeder ervaart van haar chaotische huishouden, kunnen bufferen.

1.5 Belang van het onderzoek

Zoals uit eerdergenoemd onderzoek naar voren is gekomen, is het hanteren van een negatieve disciplineringsstrategie gerelateerd aan een verhoogd risico op fysieke kindermishandeling (Chilamkurti & Milner, 1993). Daarnaast is er sprake van intergenerationele overdracht met betrekking tot een negatieve disciplineringsstrategie (Bailey et al., 2009; Steinmetz, 1977, 1987, zoals beschreven in Simons et al., 1991). Dit toont aan dat het risico op kindermishandeling hoog blijft over generaties waar een negatieve disciplineringsstrategie gehanteerd wordt. Om deze redenen is het van belang om aspecten die van invloed zijn op de disciplineringsstrategie nader te onderzoeken. Wanneer deze aspecten (chaos in het huishouden, geslacht van het kind en relatiekwaliteit van de ouders) invloed blijken te hebben op de disciplineringsstrategie van de moeder, kunnen interventies hierop ingezet worden. Op deze manier kan geprobeerd worden fysieke kindermishandeling zoveel mogelijk tegen te gaan.

1.6 Onderzoeksvraag en hypothesen

De vraag die in de huidige studie centraal staat is de volgende:

‘Wat is de relatie tussen chaos in het huishouden, ervaren door de moeder, en de disciplineringsstrategie van de moeder?’

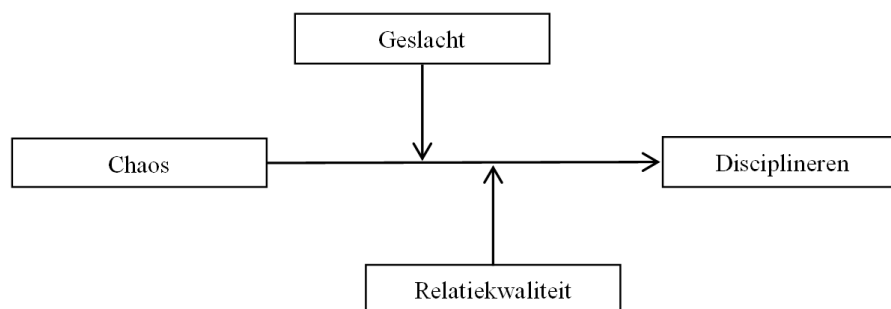
Met als deelvraag:

‘Zijn er modererende effecten van geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders binnen de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder?’

Binnen de studie worden de volgende hypothesen gesteld:

- (a) Meer chaos in het huishouden, ervaren door de moeder, hangt samen met een negatieve disciplineringsstrategie;
- (b) De relatie tussen chaos in het huishouden, ervaren door de moeder, en een negatieve disciplineringsstrategie van de moeder zal sterker zijn wanneer het kind een jongen is;
- (c) De relatie tussen chaos in het huishouden, ervaren door de moeder, en een negatieve disciplineringsstrategie van de moeder zal sterker zijn wanneer er volgens de moeder sprake is van een lage relatiekwaliteit.

Het onderzoeksmodel is terug te vinden in Figuur 1.

Figuur 1. Onderzoeksmodel

2.0 Methode

De data die gebruikt is binnen het huidige onderzoek, is afkomstig van de studie ‘Moeders van Nu’ van de Universiteit Leiden. Het doel van deze studie was om inzicht te krijgen in de processen die leiden tot negatief ouderschapsgedrag. Belangrijke aspecten die werden meegenomen in dit onderzoek waren ‘stress’, ‘vijandige attributies’ en ‘inhibitiecontrole’. In deze methodesectie zal allereerst de procedure van het onderzoek Moeders van Nu besproken worden. Slechts een deel van de data van de totale studie zal gebruikt worden voor de huidige studie. Om die reden zal vervolgens de onderzoeksgroep beschreven worden vanuit de data die gebruikt is voor de huidige studie. Als laatste volgt een beschrijving van de meetinstrumenten die gebruikt zijn voor het huidige onderzoek.

2.1 Procedure

Voor de studie Moeders van Nu werden moeders geworven met een kind in de leeftijd van twee tot en met vijf jaar. Het werven van moeders werd voornamelijk gedaan via flyer. Met behulp van antwoordkaartjes kregen de moeders de mogelijkheid hun gegevens door te geven, waarna er contact werd opgenomen om de moeders te screenen. Op een later moment in de studie is er een website opgericht (www.moedersvannu.com) met de mogelijkheid zich digitaal aan te melden. Na deze aanmelding werd net als voorheen contact opgenomen met de moeder voor een screening. Ook is er een Facebookpagina opgericht (www.facebook.com/Moedersvannu), om zo meer moeders te bereiken die in aanmerking zouden kunnen komen voor deelname aan het onderzoek. Selectiecriteria voor het onderzoek waren: moeder met kind tussen de twee en vijf jaar, Nederlandse afkomst, goede beheersing van de Nederlandse taal en een kind zonder (psychische of lichamelijke) beperking. Wanneer een moeder, na screening, geselecteerd werd om mee te werken aan het onderzoek, werd er een afspraak gemaakt voor een huisbezoek en twee labbezoeken.

Alle moeders ontvingen een huisbezoek en werden uitgenodigd voor twee labbezoeken op de universiteit. Tijdens het huisbezoek van circa één uur werden verschillende vragenlijsten afgenomen en werd de moeder gefilmd tijdens interactie met haar kind. De twee labbezoeken op de universiteit waren een ‘stress’ en een ‘no stress’ labbezoek. Deze labbezoeken vonden plaats in willekeurige volgorde. Tijdens deze labbezoeken werd de moeder gevraagd verschillende taakjes te doen en verschillende vragenlijsten in te vullen. Beide bezoeken duurden circa anderhalf uur. De vragenlijsten om de disciplineringsstrategie

van de moeder en de relatiekwaliteit van de ouders te bepalen, werden afgenomen tijdens het huisbezoek. De vragenlijst over de mate van chaos in het huishouden werd afgenomen tijdens één van de labbezoeken.

2.2 Onderzoeksgroep

Deze studie bevat 56 moeders, afkomstig uit de Nederlandse provincies Zuid-Holland, Noord-Holland en Utrecht. De kinderen waren tussen de 23 en 72 maanden oud ($M = 44.05$, $SD = 13.16$). Evenveel jongens als meisjes deden mee aan het onderzoek, 28 jongens en 28 meisjes ($SD = .51$). Van de moeders had 3.6% lager beroepsonderwijs of gedeeltelijk voortgezet onderwijs als hoogst afgeronde opleiding, 32.1% had voortgezet onderwijs als hoogst afgeronde opleiding, 37.5% hoger onderwijs I en 25% hoger onderwijs II. Eén moeder was gepromoveerd en behoorde om die reden tot de categorie ‘Anders’ (1.8%).

2.3 Meetinstrumenten

Demografische vragenlijst. Aan de hand van een demografische vragenlijst werden verschillende achtergrondgegevens achterhaald. Bij deze achtergrondgegevens hoorden onder andere geboortedata, opleidingsniveau en inkomen.

Confusion, Hubbub, and Order Scale (CHAOS; Matheny et al., 1995). De CHAOS is een meetinstrument waarmee de mate van chaos in het huishouden bepaald kan worden. In het huidige onderzoek is de vragenlijst afgenomen tijdens het tweede labbezoek. De CHAOS bestaat uit 15 items waar met ‘waar’ of ‘niet waar’ op gereageerd kan worden. Om zogeheten *self-report bias*, in de vorm van ja- en nee-zeggers, te voorkomen, zijn enkele stellingen positief en enkele stellingen negatief gesteld. Zeven items zijn gericht op routines en organisatie in het huishouden (b.v. ‘De sfeer bij ons thuis is rustig’) en acht items zijn gericht op onder andere drukte en wanorde in het huishouden (b.v. ‘Het is heel druk in ons gezin: iedereen praat door elkaar’). De items die betrekking hebben op drukte en wanorde in het huishouden worden gehercodeerd, waarna een totaalscore berekend wordt. Een hoge score op de CHAOS geeft op deze wijze aan dat er sprake is van een chaotisch huishouden, ervaren door de moeder (Dumas et al., 2005). In de huidige steekproef is er sprake van een interne consistentie van $\alpha = .54$. Wegens deze lage interne consistentie is er een Principale Componenten Analyse (PCA) uitgevoerd, om zo te bepalen welke items binnen deze schaal samengenomen kunnen worden tot één component en welke items buiten beschouwing

kunnen worden gelaten om zo de interne consistentie te verhogen. Uit de PCA komt één component naar voren (Tabel 1). Deze component wordt gevormd door items die betrekking hebben op drukte in huis of bemoeienis met elkaar en het hebben of ervaren van haast. Deze component heeft een Cronbach's alpha van .66.

Parenting Scale (Arnold et al., 1993). De Parenting Scale is een vragenlijst die gebruikt wordt om de disciplineringsstrategie vast te stellen. In de huidige studie is een aangepaste versie van de originele Parenting Scale gebruikt. Deze vragenlijst is bij de moeder afgenomen tijdens het huisbezoek. De vragenlijst bestaat uit 21 items, waarvan elk item een bewering is met een tegenhanger. Beweringen worden aangeduid met A, waarbij de tegengestelde bewering wordt aangeduid met B. Beide beweringen worden gescheiden aan de hand van een 5-puntsschaal. Met behulp hiervan kan de moeder aangeven of bewering A of bewering B meer op haar van toepassing is. Ook bij deze vragenlijst is rekening gehouden met ja- en nee-zeggings. Zo zijn A-beweringen in het ene geval voorbeelden van een effectieve disciplineringsstrategie, terwijl ze in het andere geval een negatieve disciplineringsstrategie impliceren. De verkorte versie van de Parenting Scale die in het huidige onderzoek wordt gebruikt, bevat twee subschalen: 'laksheid' en 'overreactiviteit'. Laksheid is een subschaal met 11 items en overreactiviteit met 10 items. Een voorbeeld van een item dat hoort in de subschaal 'laksheid' is de bewering: 'Als ik zeg dat mijn kind iets niet mag, laat ik het mijn kind toch doen' (A) met als tegenhanger 'Ik houd me aan wat ik zeg' (B). Een voorbeeld van een item dat hoort in de subschaal 'overreactiviteit' is de bewering: 'Ik word zo boos dat mijn kind kan zien dat ik van streek ben' (A) met als tegenhanger 'Ik raak niet van streek' (B). Na hercodering van de gestelde A en B beweringen, waarbij alle B beweringen een negatieve disciplineringsstrategie impliceren, geeft een hoge score op de (sub)schaal aan dat er sprake is van een negatieve disciplineringsstrategie van de moeder. De originele Parenting Scale is betrouwbaar en valide (Arnold et al., 1993). In de huidige steekproef heeft de schaal 'laksheid' een interne consistentie van $\alpha = .66$. Voor de schaal 'overreactiviteit' was er sprake van een interne consistentie van $\alpha = .79$.

Maudsley Marital Questionnaire (MMQ; Crowe, 1978; Arrindell, Boelens & Lambert, 1983). Om te bepalen in hoeverre moeders tevreden zijn over de relatie met hun partner, is er in het huidige onderzoek gebruik gemaakt van de verkorte versie van de MMQ. Tijdens het huisbezoek kregen de moeders de gelegenheid deze vragenlijst in te vullen. De verkorte versie van de MMQ bevat 10 items. Items kunnen gescoord worden aan de hand van een 9-puntsschaal. Per item wordt er een andere waarde gegeven aan de schaalcores. Een voorbeeld van een item is: 'Krijgt u genoeg warmte en begrip van uw partner?'. Moeders kunnen in dit

geval van 0 (ja) tot 8 (groot gebrek aan warmte en begrip) scoren. Een ander voorbeeld is het volgende item: ‘Hoe tevreden bent u over het leven met uw partner?’. In dit geval kunnen moeders van 0 (volkomen tevreden) tot 8 (volkomen ontevreden) scoren. Een hoge totaalscore op de verkorte MMQ geeft aan dat er weinig tevredenheid is over de relatie. De oorspronkelijke versie van de MMQ is een valide en betrouwbaar meetinstrument (Arrindell et al., 1983). De interne consistentie in de huidige steekproef was $\alpha = .85$.

Tabel 1

Principale Componenten Analyse, factorladingen component ‘CHAOS’

Item	Factorlading ($\alpha = .66$)
1. Het is niet zo druk bij ons thuis	.48
3. Het lijkt alsof we bij ons thuis bijna altijd haast hebben	.53
5. Het lijkt erop dat we altijd tijd tekort komen, ook als we heel erg ons best doen	.52
6. Het is heel druk in ons gezin: iedereen praat door elkaar	.69
8. Dingen in ons gezin gaan vaak moeilijk: het duurt lang, het schiet niet op	.31
10. Bij mij thuis kan ik niet goed nadenken	.65
11. Als andere mensen ruzie maken bij ons thuis, halen ze mij er vaak bij of bemoei ik me er ook mee	.51
14. De sfeer bij ons thuis is rustig	.57

2.4 Analyses

Om de kenmerken van losse variabelen en de verdeling en samenhang tussen variabelen vast te stellen, werd er een univariate en een bivariate data-inspectie gedaan. Aan de hand van deze data-inspecties werden missende waarden en (bivariate) uitbijters opgespoord. Er wordt gesproken over een uitbijter als een waarde meer of minder dan 3 standaardafwijkingen (SD's) van het gemiddelde afligt. Voor respondenten die een missende waarde hadden op slechts één item van een schaal is de gemiddelde score berekend van de resterende items. De missende waarde is vervolgens vervangen door deze gemiddelde score. Respondenten met missende waarden op alle items van de schaal zijn verwerkt volgens ‘pairwise deletion’. Dit houdt in dat de betreffende respondent niet meegenomen wordt in de analyses waar een score op die variabele vereist is (Graham, 2009). De waarden van uitbijters zijn vervangen door de meest extreme waarden van die variabele die binnen 3 SD's van het gemiddelde afliggen.

In het huidige onderzoek zijn, na de univariate en bivariate data-inspectie, verschillende statistische analyses uitgevoerd om te komen tot een antwoord op de onderzoeksvraag. De onderzoeksvraag luidt: ‘Wat is de relatie tussen chaos in het huishouden,

ervaren door de moeder, en de disciplineringsstrategie van de moeder?’ De deelvraag hierbij is: ‘Zijn er modererende effecten van geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders binnen de mogelijke relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder?’

Allereerst is er aan de hand van een correlatiematrix bepaald in hoeverre de afhankelijke (‘disciplineren’) en onafhankelijke variabelen (‘chaos in het huishouden’, ‘relatiekwaliteit’ en ‘geslacht’) in het huidige onderzoeksmodel met elkaar correleren. Een predictorvariabele levert een voorspellende bijdrage aan de responsvariabele (‘disciplineren’), als er een significante ($p < 0.05$) correlatie bestaat tussen de predictor- en responsvariabele.

Er is gebruik gemaakt van een hiërarchische regressieanalyse om de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie te bepalen, met daarbij de interactie-effecten van ‘geslacht’ en ‘relatiekwaliteit’. Allereerst zijn de variabelen ‘chaos in het huishouden’, ‘geslacht’ en ‘relatiekwaliteit’ gecentreerd door het gemiddelde van elke individuele score af te trekken. De eerste regressie bepaalde het hoofdeffect van ‘chaos in het huishouden’ op ‘disciplineren’. Vervolgens is de tweede regressie uitgevoerd met de predictorvariabelen ‘chaos in het huishouden’, ‘geslacht’ en de interactieterm (‘chaos in het huishouden’ X ‘geslacht’). De laatste regressie is uitgevoerd met de predictorvariabelen ‘chaos in het huishouden’, ‘relatiekwaliteit’ en de interactieterm (‘chaos in het huishouden’ X ‘relatiekwaliteit’). Als er sprake is van een significante bijdrage van de interactieterm binnen deze relaties, wordt er gesproken over een interactie-effect (Holmbeck, 2002). Analyses zijn gedaan met behulp van het softwareprogramma *IBM SPSS Statistics*.

3.0 Resultaten

3.1 Data-inspectie

Naar aanleiding van de data-inspectie zijn één uitbijter (betreffende de MMQ) en vijf missende waarden (betreffende de MMQ en de Parenting Scale) aangepast. Elf respondenten zijn niet meegenomen in het onderzoek, omdat zij missende waarden vertoonden op alle items van de CHAOS en/of de MMQ. Na uitval van deze respondenten is er geen significant verschil, wat betreft de achtergrondvariabelen, met de totale steekproef. Na aanpassing van uitbijters en missende waarden is er gecontroleerd voor normaliteit. Om te kunnen spreken van normaliteit moeten de gestandaardiseerde scheefheid en gepiektheid van de variabelen

tussen de -3.0 en 3.0 liggen. Voor de CHAOS component en subschalen ‘laksheid’ en ‘overreactiviteit’ van de Parenting Scale blijkt er volgens de gestandaardiseerde scheefheid en gepiekttheid sprake te zijn van een normaalverdeling. De MMQ is scheef verdeeld met een gestandaardiseerde scheefheid van 3.05. Omdat deze afwijking minimaal is, is er besloten geen transformatie toe te passen. In Tabel 2 zijn de beschrijvende statistieken terug te vinden.

Tabel 2
Beschrijvende statistieken ‘CHAOS’, ‘Parenting Scale’ en ‘MMQ’

	<i>N</i>	Minimum	Maximum	<i>M (SD)</i>	Std. Skew	Std. Kurt
CHAOS						
Component	45	1.00	1.90	1.24 (.23)	2.46	0.25
Parenting Scale						
Laksheid	45	1.20	3.60	2.01 (.49)	2.66	2.34
Overreactiviteit	45	1.00	3.50	1.99 (.58)	1.75	0.34
Totaal	45	1.20	3.10	2.00 (.39)	1.42	0.77
MMQ						
Totaal	45	0.20	3.30	1.15 (.80)	3.05	0.94

3.2 Chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder

Aan de hand van de *Pearson* correlaties in een correlatiematrix is onder andere vastgesteld in hoeverre de onafhankelijke variabele ‘chaos in het huishouden’ correleert met de afhankelijke variabele ‘disciplineren’. In de correlatiematrix (Tabel 3) is te zien dat de CHAOS component significant samenhangt met de subschaal ‘overreactiviteit’ van de Parenting Scale. Meer chaos in het huishouden hangt samen met een overreactieve disciplineringsstrategie van de moeder.

3.3 Geslacht van het kind als moderator

In de correlatiematrix (Tabel 3) is te zien dat geslacht significant correleert met de subschaal ‘laksheid’ van de Parenting Scale. Er is sprake van meer laks disciplineren wanneer het kind een meisje is. Verder zijn er geen significante correlaties te zien voor de variabele ‘geslacht’. Voor een interactie-effect is er gekeken naar de ‘totaalschaal’ van de Parenting Scale en naar de twee subschalen van de Parenting Scale, ‘laksheid’ en ‘overreactiviteit’. Uit de analyses komt naar voren dat er geen sprake is van een moderatie-effect van de variabele ‘geslacht’ binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de algehele disciplineringsstrategie van de moeder. Verder blijken de relatie tussen chaos in het

huishouden en een lakse disciplineringsstrategie en de relatie tussen chaos in het huishouden en een overreactieve disciplineringsstrategie ook niet gemodereerd te worden door de variabele ‘geslacht’ (Tabel 4).

3.4 Relatiekwaliteit van de ouders als moderator

Er zijn in de correlatiematrix (Tabel 3) geen significante correlaties te zien voor de variabele ‘relatiekwaliteit’. Verder blijkt uit de analyses dat er ook voor deze variabele geen sprake is van een moderatie-effect binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de algehele disciplineringsstrategie van de moeder. Daarnaast blijken de relatie tussen chaos in het huishouden en een lakse disciplineringsstrategie van de moeder en de relatie tussen chaos in het huishouden en een overreactieve disciplineringsstrategie ook niet gemodereerd te worden door de variabele ‘relatiekwaliteit’ (Tabel 5).

Tabel 3

Correlatiematrix ‘chaos in het huishouden’, ‘relatiekwaliteit’, ‘geslacht’ en ‘disciplineren’

	<u>CHAOS</u>	<u>MMQ</u>	<u>Geslacht</u>	<u>Parenting Scale</u>	
	Component	Totaal		Laksheid	Overreactiviteit
<u>CHAOS</u>					
Component					
<u>MMQ</u>					
Totaal	.12				
<u>Geslacht</u> [†]	-.10	.17			
<u>Parenting Scale</u>					
Laksheid	-.07	-.14	.32*		
Overreactiviteit	.34*	.19	-.14	.11	
Totaal	.19	.03	.11	.72**	.77**

** $p < 0.01$

* $p < 0.05$

[†] 1 = jongen, 2 = meisje

Tabel 4
Hiërarchische regressie interactie-effect 'geslacht van het kind'

	Parenting Scale								
	Laksheid			Overreactiviteit			Totaal		
	Adj. R^2	β	t	Adj. R^2	β	t	Adj. R^2	β	t
CHAOS component x Geslacht	.04	-.01	-0.08	.09	-.17	-1.13	.00	-.12	-0.81

Tabel 5
Hiërarchische regressie interactie-effect 'relatiekwaliteit ouders'

	Parenting Scale								
	Laksheid			Overreactiviteit			Totaal		
	Adj. R^2	β	t	Adj. R^2	β	t	Adj. R^2	β	t
CHAOS component x MMQ	-.04	-.09	-0.57	.08	.12	0.80	-.03	.03	0.16

4.0 Conclusie en discussie

In de huidige studie is onderzocht wat de relatie is tussen chaos in het huishouden (ervaren door de moeder) en de disciplineringsstrategie van de moeder. Daarbij werd onder andere verwacht dat meer chaos in het huishouden (ervaren door de moeder) samenhangt met een negatieve disciplineringsstrategie. Verder werd verwacht dat de relatie tussen chaos in het huishouden (ervaren door de moeder) en een negatieve disciplineringsstrategie van de moeder sterker zou zijn wanneer het kind een jongen is. Als laatste werd de hypothese gesteld dat de relatie tussen chaos in het huishouden (ervaren door de moeder) en een negatieve disciplineringsstrategie van de moeder sterker zou zijn wanneer er volgens de moeder sprake is van een lage relatiekwaliteit.

Uit het onderzoek komt naar voren dat er significante correlaties bestaan tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren en tussen geslacht van het kind en laks disciplineren. Uit de regressieanalyses blijkt dat chaos in het huishouden, ervaren door de moeder, significant positief gerelateerd is aan overreactief disciplineren. Dit houdt in dat meer chaos in het huishouden samenhangt met een overreactieve disciplineringsstrategie. Verder is uit de huidige studie gebleken dat er geen significante samenhang is tussen chaos in het

huishouden en de algemene disciplineringsstrategie van de moeder (een combinatie van laks en overreactief disciplineren) of tussen chaos in het huishouden en een lakse disciplineringsstrategie. Uit de analyses bleek ook dat geslacht van het kind en de relatiekwaliteit van de ouders (volgens de moeder) geen modererende rol spelen binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de (overreactieve) disciplineringsstrategie van de moeder.

4.1 Chaos in het huishouden en disciplineren

De bevinding dat chaos in het huishouden samenhangt met een overreactieve disciplineringsstrategie van de moeder is een aanvulling op eerder genoemd onderzoek van Dumas et al. (2005), waar geconcludeerd wordt dat chaos in het huishouden samenhangt met een negatieve ouderlijke discipline. Binnen dit onderzoek wordt aangegeven dat chaos in het huishouden samenhangt met hardhandig en inconsequent disciplineren. Uit de huidige studie komt daarbij naar voren dat chaos in het huishouden ook samenhangt met een overreactieve disciplineringsstrategie van de moeder. Een verklaring voor de samenhang tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren is, zoals eerder genoemd, mogelijk te vinden in de stress die gepaard gaat met deze chaos (Fuller et al., 1993). Uit het onderzoek van Rodriguez (2010) komt naar voren dat stress een belangrijke voorspeller is voor een overreactieve, autoritaire disciplineringsstijl. Uit onderzoek van Smith en O'Leary (1995) blijkt eveneens dat negatief affect van de moeder (b.v. stress) gerelateerd is aan overreactief disciplineren. Het is aannemelijk dat een moeder prikkelbaarder is wanneer zij veel stress ervaart. Dit zou ertoe kunnen leiden dat een moeder overreactief reageert op misdragingen van haar kind.

In het huidige onderzoek werd geen relatie gevonden tussen chaos in het huishouden en laks disciplineren van de moeder. Wanneer er gelet wordt op stress als het mechanisme binnen de relatie van chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie, was een relatie tussen chaos in het huishouden en laks disciplineren niet onwaarschijnlijk geweest. Zo zou het kunnen zijn dat een moeder als gevolg van stress een lakse disciplineringsstrategie aanneemt. Wanneer een kind zich misdraagt en de moeder toegeeft, is een kind op dat moment tevreden (Arnold et al., 1993) en kan de moeder zich richten op andere zaken. Ondanks dat deze verklaring aannemelijk is, werd er geen relatie gevonden tussen chaos in het huishouden en laks disciplineren van de moeder. In het onderzoek van Smith en O'Leary (1995) werd daarbij ook geen relatie gevonden tussen negatief affect en laks disciplineren. Mogelijk maakt chaos in het huishouden (met stress als gevolg) een moeder eerder prikkelbaar (met als gevolg

overreactief disciplineren) dan toegeeflijk (een onderdeel van laks disciplineren).

4.2 Moderatie geslacht

Hoewel verwacht werd dat het kindkenmerk 'geslacht' een modererende rol zou spelen binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de moeder, blijkt dit niet het geval. De relatie tussen chaos in het huishouden en een overreactieve disciplineringsstrategie lijkt niet sterker te zijn als het kind een jongen is. Dit werd wel verwacht omdat, zoals eerder beschreven, het vaker voorkomende externaliserende gedrag van jongens het voor de moeder mogelijk moeilijker maakt om met chaos in het huishouden om te gaan. Dit zou in dat geval de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie versterken. Een mogelijke verklaring voor het uitblijven van een moderatie-effect kan te maken hebben met verschillende gedragingen van jongens en meisjes. Hoewel jongens meer externaliserend gedrag vertonen (b.v. Eisenberg et al., 2001), zijn meisjes meer geneigd zich verbaal te uiten (Leaper & Smith, 2004). Daarnaast blijkt dat moeders geneigd zijn om meer te praten tegen dochters dan tegen zoons (Leaper, Anderson en Sanders, 1998). Het is dus mogelijk dat het voorspelde moderatie-effect van geslacht opgeheven wordt door het feit dat er (naast de al bestaande chaos in het huishouden) in het geval van interacties met jongens meer sprake is van een fysiek aspect (b.v. in de vorm van stoeien en fysieke aanrakingen) en in het geval van interacties met meisjes meer sprake is van een verbaal aspect (wat zich onder andere kan uiten in het door elkaar heen praten en zich met elkaar bemoeien). Dit zou een verklaring kunnen zijn voor het feit dat er geen verschil is gevonden voor geslacht in de sterkte van de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren.

Uit het onderzoek kwam wel naar voren dat er een significante correlatie is tussen geslacht van het kind en laks disciplineren. Er is sprake van meer laks disciplineren wanneer het kind een meisje is. Uit eerder genoemd onderzoek van McKee et al. (2007) bleek dat jongens meer hardhandig (verbaal en fysiek) gedisciplineerd werden dan meisjes. De auteurs geven hierbij de mogelijke verklaring dat geslachtsstereotypen ervoor zorgen dat ouders geloven dat jongens meer fysieke discipline nodig hebben dan meisjes om hun gedrag aan te passen. Dit zou ook een verklaring kunnen zijn voor de significante correlatie tussen laks disciplineren en het zijn van een meisje. Mogelijk hebben ouders de overtuiging dat meisjes een minder harde aanpak nodig hebben en geven ze daarbij bijvoorbeeld eerder toe bij misdragingen (een kenmerk van laks disciplineren).

4.3 Moderatie relatiekwaliteit

Ook voor relatiekwaliteit van de ouders is geen moderatie-effect gevonden, hoewel dit wel verwacht werd. De onderbouwing die gegeven werd voor een eventueel moderatie-effect, was gebaseerd op de stress die een lage relatiekwaliteit met zich meebrengt. De MMQ bevat in totaal tien items waarvan er zeven meer gerelateerd zijn aan tevredenheid over de relatie en drie items meer gerelateerd zijn aan situaties binnen de relatie die stress kunnen opleveren. Deze laatste drie items zijn: ‘Hoe vaak denkt u eraan om van uw partner te scheiden?’, ‘Als u een woordenwisseling hebt, kunt u dan tot een overeenstemming komen?’ en ‘Hoe vaak is er sprake van bekvechten, gevit, spanningen, koele verstandhouding of geweld tussen u beiden?’. Wanneer er wordt gekeken naar de gemiddelde score op deze drie items, blijkt dit erg laag te zijn ($M = .97$, $SD = 1.25$). Mogelijk is het kleine onderscheid tussen een hoge en een lage relatiekwaliteit, met betrekking tot stress, een verklaring voor het uitblijven van een moderatie-effect binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren.

4.4 Beperkingen en aanbevelingen

Het huidige onderzoek is de eerste studie naar de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie, in gezinnen met kinderen van twee tot en met vijf jaar. Ondanks dat dit onderzoek vernieuwend is en duidelijk inzicht verschaft in de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren, zijn er ook een aantal beperkingen te noemen. Eén van de limitaties binnen het onderzoek is de beperkte generaliseerbaarheid naar de Nederlandse populatie. Alle moeders bezaten de Nederlandse nationaliteit. Daar Nederland een land is met steeds meer verschillende nationaliteiten, is de onderzoeksgroep geen volledige afspiegeling van de Nederlandse populatie. Een tweede beperking is het feit dat er voor de variabelen ‘chaos in het huishouden’, ‘relatiekwaliteit’ en ‘disciplineringsstrategie’ gebruik is gemaakt van zelfrapportage vragenlijsten. Een moeder kan op die manier sociaal wenselijk antwoorden, waardoor er sprake zou kunnen zijn van onderrapportage (Paulhus, 2002). Dit zou ook één van de redenen kunnen zijn dat er geen moderatie-effect is gevonden voor de relatiekwaliteit van de ouders op de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie. Echter is er voor de CHAOS-vragenlijst en de Parenting Scale wel bewust gekozen voor het ompolen van een aantal items om zo eerder genoemde *self-report bias*, in de vorm van ja- en nee-zeggars, te voorkomen. Een laatste

limitatie van het huidige onderzoek is dat er niet gesproken kan worden over een causale relatie. Chaos in het huishouden blijkt gerelateerd te zijn aan overreactief disciplineren van de moeder, maar het is onduidelijk wat de richting van deze relatie is. Mogelijk zorgt overreactief disciplineren voor meer chaos in het huishouden of zorgt meer chaos in het huishouden juist voor meer overreactief disciplineren. Om hier uitsluitel over te kunnen geven is er longitudinaal onderzoek nodig. Op die manier kunnen chaos in het huishouden en de (overreactieve) disciplineringsstrategie van de moeder op meerdere momenten gemeten worden, om zo te bepalen wat de richting van de relatie is.

Voor vervolgonderzoek is het van belang een onderzoeksgroep te hebben die generaliseerbaar is naar de Nederlandse populatie. Daarnaast is het belangrijk om zelfrapportage te vermijden waar mogelijk, zo kan observatie van chaos in het huishouden, relatiekwaliteit en disciplineren mogelijk meer objectieve informatie bieden. Verder moet ook de rol van vaders niet onderschat worden en zou het aan te raden zijn hen in vervolgonderzoek mee te nemen. Als laatste zou het interessant zijn om in vervolgonderzoek probleemgedrag van het kind mee te nemen als moderator binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en de disciplineringsstrategie van de ouders. Hoewel het interactie-effect van geslacht van het kind uitbleef, is het goed mogelijk dat er wel een moderatie-effect gevonden wordt voor probleemgedrag van het kind.

4.5 Implicaties

De bevinding dat chaos in het huishouden samenhangt met een overreactieve disciplineringsstrategie, verschaft zeer relevante kennis voor de ontwikkeling van preventie- en interventieprogramma's. Programma's gericht op het verminderen van chaos in het huishouden kunnen er mogelijk voor zorgen dat overreactief disciplineren van moeders afneemt. Deze preventie- en/of interventieprogramma's kunnen zich daarbij bijvoorbeeld richten op het verbeteren van *time management* binnen gezinnen. Daarbij kan mogelijk het bieden van structuur in het gezin de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren verzwakken. Daarnaast is het mogelijk dat stress het mechanisme is binnen de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren en dus een verklaring hiervoor biedt. Wellicht moeten interventies zich richten op het verminderen van stress en kan zo de relatie tussen chaos in het huishouden en overreactief disciplineren afgezwakt worden. Uit het onderzoek van Rodriguez (2010) blijkt dat stress een significante risicofactor is voor overreactief disciplineren én kindermishandeling. Om kindermishandeling zoveel mogelijk

terug te dringen is het niet verkeerd om de focus van preventie- en interventieprogramma's te leggen op het verminderen van stress van de ouders en het verminderen van chaos in het huishouden. Op deze manier wordt ook intergenerationele overdracht van het eerder genoemde hardhandig disciplineren (Bailey et al., 2009; gerelateerd aan overreactieve disciplineren) zoveel mogelijk tegengegaan en zal het risico op kindermishandeling daardoor steeds verder afnemen.

Literatuurlijst

- Allessandri, S. M. (1992). Mother-child interactional correlates of maltreated and nonmaltreated children's play behavior. *Developmental and Psychopathology*, 4, 257-270.
- Alink, L., IJzendoorn, R. van, Bakermans-Kranenburg, M., Pannebakker, F., Vogels, T. & Euser, S. (2012). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2010: De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010)*. Leiden, Nederland: Casimir Publishers.
- Arnold, D. S., O'Leary, S. G., Wolff, L. S. & Acker, M. M. (1993). The parenting scale: A measure of dysfunctional parenting in discipline situations. *Psychological Assessment*, 5 (2), 137-144.
- Arrindell, W. A., Boelens, W. & Lambert, H. (1983). On the psychometric properties of the Maudsley Marital Questionnaire (MMQ): Evaluation of self-ratings in distressed and 'normal' volunteer couples based on the Dutch version. *Personality and Individual Differences*, 4 (3), 293-306.
- Bailey, J. A., Hill, K. G., Oesterle, S. & Hawkins, D. (2009). Parenting practices and problem behaviour across three generations: Monitoring, harsh discipline, and drug use in the intergenerational transmission of externalizing behavior. *Developmental Psychology*, 45 (5), 1214-1226.
- Bandura, A. (1971). *Social Learning Theory*. New York: General Learning Press.
- Baumrind (1978). Parental Disciplinary Patterns and Social Competence in Children. *Youth Society*, 9 (3), 239-276.
- Bezirgianian, S. & Cohen, P. (1992). Sex differences in the interaction between temperament and parenting. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 31 (5), 790-801.
- Brown, J., Cohen, P., Johnson, J. G. & Salzinger, S. (1998). A longitudinal analysis of riskfactors for child maltreatment: findings of a 17-year prospective study of officially recorded and self-reported child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 22 (11), 1065-1078.
- Brunk, M., Henggeler, S. W. & Whelan, J. P. (1987). Comparison of Multisystemic Therapy and Parent Training in the Brief Treatment of Child Abuse and Neglect. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55 (2), 171-178.

- CBS (2011). *Steeds meer tweeverdieners*. Verkregen op 10 juli, 2014, van <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2011/2011-3291-wm.htm>
- CBS (2014). *Beroepsbevolking; geslacht en leeftijd*. Verkregen op 10 juli, 2014, van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?VW=T&DM=SLNL&PA=71738NED&D1=22,26&D2=a&D3=0&D4=0&D5=6,11,16,21,26,31,36,41,46,51,60,65,1&HD=140304-1008&HDR=T,G1&STB=G3,G2,G4>
- Chang, L., Lansford, J. E., Schwartz, D. & Farver, J. M. (2004). Marital quality, maternal depressed affect, harsh parenting, and child externalising in Hong Kong Chinese families. *International Journal of Behavioral Development*, 28 (4), 311-318.
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A. & McBride-Chang, C. (2003). Harsh Parenting in Relation to Child Emotion Regulation and Aggression. *Journal of Family Psychology*, 17 (4), 598-606.
- Chilamkurti, C. & Milner, J. S. (1993). Perceptions and evaluations of child transgressions and disciplinary techniques in high- and low-risk mothers and their children. *Child Development*, 64, 1801-1814.
- Coldwell, J., Pike, A. & Dunn, J. (2006). Household chaos – links with parenting and child behavior. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47 (11), 1116-1122.
- Corapci, F. & Wachs, T. D. (2002). Does Parental Mood or Efficacy Mediate the Influence of Environmental Chaos Upon Parenting Behavior? *Merrill-Palmer Quarterly*, 48 (2), 182-201.
- Cox, M. J., Owen, M. T., Lewis, J. M. & Henderson, V. K. (1989). Marriage, Adult Adjustment, and Early Parenting. *Child Development*, 60, 1015-1024.
- Crijnen, A. A. M., Achenback, T. M. & Verhulst, F. C. (1997). Comparisons of Problems Reported by Parents of Children in 12 Cultures: Total Problems, Externalizing, and Internalizing. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 36 (9), 1269-1277.
- Crowe, M. J. (1978). Conjoint marital therapy: a controlled outcome study. *Psychological Medicine*, 8 (4), 623-636.
- Deater-Deckard, K. & Scarr, S. (1996). Parenting Stress Among Dual-Earner Mothers and Fathers: Are There Gender Differences? *Journal of Family Psychology*, 10 (1), 45-59.
- Deater-Deckard, K., Mullineaux, P. Y., Beekman, C., Petrill, S. A., Schatschneider, C. & Thompson, L. A. (2009). Conduct problems, IQ, and household chaos: a longitudinal

- multi-informant study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 50 (10), 1301-1308.
- Dumas, J. E., Nissley, J., Nordstrom, A., Smith, E. P., Prinz, R. J. & Levine, D. W. (2005). Home Chaos: Sociodemographic, parenting, Interactional, and Child Correlates. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34 (1), 93-104.
- Dwairy, M. (2004). Parenting styles and mental health of Palestinian-Arab adolescents in Israel. *Transcultural Psychiatry*, 41 (1), 233-252.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Reiser, M. et al. (2001). The Relations of Regulation and Emotionality to Children's Externalizing and Internalizing Problem Behavior. *Child Development*, 72 (4), 1112-1134.
- Fossum, S., Mørch, W., Handegård, B. H. & Drugli, M. B. (2007). Childhood disruptive behaviors and family functioning in clinically referred children: Are girls different from boys? *Scandinavian Journal of Psychology*, 48, 375-382.
- Fuller, T. D., Edwards, J. N., Vorakitphokatorn, S. & Sermsri, S. (1993). Household Crowding and Family Relations in Bangkok. *Social Problems*, 40 (3), 410-430.
- Graham, J. W. (2009). Missing Data Analysis: Making It Work in the Real World. *Annual Review of Psychology*, 60, 549-576.
- Hagele, D. M. (2005). The impact of maltreatment on the developing child. *North Carolina Medical Journal*, 66 (5), 356-359.
- Holmbeck, G. N. (2002). Post-hoc Probing of Significant Moderational and Mediation Effects in Studies of Pediatric Populations. *Journal of Pediatric Psychology*, 27 (1), 87-96.
- Kochanska, G. (1995). Children's temperament, mothers' discipline, and security of attachment: multiple pathways to emerging internalization. *Child Development*, 66, 597-615.
- Leaper, C., Anderson, K. J. & Sanders, P. (1998). Moderators of Gender Effects on Parents' Talk to Their Children: A Meta-Analysis. *Developmental Psychology*, 34 (1), 3-27.
- Leaper, C. & Smith, T. E. (2004). A Meta-Analytic Review of Gender Variations in Children's Language Use: Talkativeness, Affiliative Speech, and Assertive Speech. *Developmental Psychology*, 40 (6), 993-1027.
- Lytton, H. & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 109 (2), 267-296.
- Ma, Y., Chen, J., Xiao, W., Wang, F. & Zhang, M. (2011). Parents' self-reporting of child physical maltreatment in Yuncheng City, China. *Child Abuse & Neglect*, 35, 592-600.

- Mann, B. J. & MacKenzie, E. P. (1996). Pathways Among Marital Functioning, Parental Behaviors, and Child Behavior Problems in School-Age Boys. *Journal of Clinical Child Psychology*, 25 (2), 183-191.
- Matheny Jr., A. P., Wachs, T. D., Ludwig, J. L. & Phillips, K. (1995). Bringing order out of chaos: Psychometric characteristics of the confusion, hubbub, and order scale. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 16, 429-444.
- McKee, L., Roland, E., Coffelt, N., Olson, A. L., Forehand, R., Massari, C. et al. (2007). Harsh discipline and child problem behaviors: The roles of positive parenting and gender. *Journal of Family Violence*, 22, 187-196.
- Mesman, J., Bongers, I. L. & Koot, H. M. (2001). Preschool Developmental Pathways to Preadolescent Internalizing and Externalizing Problems. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 42 (5), 679-689.
- Paulhus, D. L. (2002). Socially desirable responding: The evolution of a construct. In H. I. Braun, D. N. Jackson en D. E. Wiley (Eds.), *The role of constructs in psychological and educational measurement* (p. 49-69). Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Zelli, A., Bates, J. E. & Pettit, G. S. (2000). Discipline responses: Influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology*, 14 (3), 380-400.
- Rodriguez, C. M. (2010). Parent-child aggression: Association with child abuse potential and parenting styles. *Violence and Victims*, 25 (6), 728-741.
- Rodriguez, C. M. (2010). Personal Contextual Characteristics and Cognitions: Predicting Child Abuse Potential and Disciplinary Style. *Journal of Interpersonal Violence*, 25 (2), 315-335.
- Schumacher, J. A., Smith Slep, A. M. & Heyman, R. E. (2001). Risk factors for child neglect. *Aggression and Violent Behavior*, 6, 231-254.
- Shaw, D. S., Owens, E. B., Giovannelli, J. & Winslow, E. B. (2001). Infant and Toddler Pathways Leading to Early Externalizing Disorders. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40 (1), 36-43.
- Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Conger, R. D. & Chyi-In, W. (1991). Intergenerational transmission of harsh parenting. *Developmental Psychology*, 27 (1), 159-171.
- Simons, R. L., Whitbeck, L. B., Conger, R. D. & Melby, J. N. (1990). Husband and Wife Differences in Determinants of Parenting: A Social Learning and Exchange Model of Parental Behavior. *Journal of Marriage and Family*, 52 (2), 375-392.

- Smith, J. R. & Brooks-Gunn, J. (1997). Correlates and consequences of harsh discipline for young children. *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 151, 777-786.
- Smith, A. M. & O'Leary, S. G. (1995). Attributions and Arousal as Predictors of Maternal Discipline. *Cognitive Therapy and Research*, 19 (4), 459-471.
- Stanger, C. & Lewis, M. (1993). Agreement Among Parents, Teachers, and Children on Internalizing and Externalizing Behavior Problems. *Journal of Clinical Child Psychology*, 22 (1), 107-115.
- Stringer, S. A. & La Greca, A. M. (1985). Correlates of Child Abuse Potential. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 13 (2), 217-226.
- Valiente, C., Lemery-Chalfant, K. & Reiser, M. (2007). Pathways to Problem Behaviors: Chaotic Homes, Parent and Child Effortful Control, and Parenting. *Social Development*, 16 (2), 249-267.
- Waite (1995). Does Marriage Matter? *Demography*, 32 (4), 483-507.
- IJzendoorn, M. H., van, Prinzie, P., Euser, E. M., Groeneveld, M. G., Brilleslijper-Kater, S. N., Noort- Van der Linden, A. M. T., van et al. (2007). *Kindermishandeling in Nederland Anno 2005: De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden, Nederland: Casimir Publishers.